

УДК 334.012.3: 347.72: 658.14

JEL Classification: O31, L26, K11

DOI: [https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14\(47\).263-274](https://doi.org/10.32515/2663-1636.2025.14(47).263-274)

А.В. Кропивна, доц., канд. тех. наук

Т.Ф. Рябоволик, доц., канд. екон. наук

Центральноукраїнський національний технічний університет, м. Кропивницький, Україна

Інтелектуальна власність у стартапах: важливість патентування для малого бізнесу

У статті досліджується сутність інтелектуальної власності як стратегічного ресурсу розвитку стартапів та малого бізнесу в умовах сучасної інноваційної економіки. Особлива увага приділяється патентуванню як ключовому інструменту захисту технологічних розробок, формування конкурентних переваг та залучення інвестицій.

Проаналізовано основні напрями, за якими патенти впливають на економічну ефективність стартапів: підвищення привабливості для потенційних інвесторів, створення можливостей монетизації через ліцензування або продаж прав інтелектуальної власності, а також посилення позицій під час переговорів щодо партнерства, стратегічних альянсів або угод злиття та поглинання. Окремо розглядаються проблеми та ризики патентування, включаючи значні фінансові витрати, часові обмеження та специфіку галузей із високою динамікою технологічних змін, що потребує адаптивних підходів до формування ІР-стратегій. У статті проаналізовано сучасні практики міжнародних організацій, таких як Всесвітня організація інтелектуальної власності (WIPO), Європейське патентне відомство (EPO) та Патентне відомство США (USPTO), щодо підтримки стартапів та малих підприємств, що дозволяє виділити найбільш ефективні інструменти стимулювання інноваційної активності та інтеграції в глобальні ринки. Розглядаються також перспективи розвитку патентної політики в Україні в контексті післявоєнної відбудови та інтеграції у світовий інноваційний простір. Обґрунтовано необхідність розроблення ефективних ІР-стратегій для стартапів із врахуванням галузевих особливостей, стадії розвитку технологій та міжнародного досвіду, що дозволяє підвищити конкурентоспроможність українських інноваційних підприємств.

Перспективи подальших досліджень включають: емпіричний аналіз взаємозалежності між рівнем захисту інтелектуальної власності та обсягами інвестицій у стартапи різних секторів; порівняння ефективності патентних стратегій у країнах із різним рівнем розвитку ІР-інфраструктури (Україна, ЄС, США); а також дослідження впливу штучного інтелекту на патентоспроможність винаходів, розробку нових підходів до правового регулювання об'єктів інтелектуальної власності та інтеграцію цифрових технологій у процеси управління інноваційними активами. Отримані результати можуть стати теоретичною та практичною основою для формування національної політики підтримки стартапів і малого бізнесу, спрямованої на підвищення ефективності інноваційного розвитку та інтеграції української економіки в глобальні ланцюги створення вартості.

інтелектуальна власність, стартап, патентування, інновації, малий бізнес, інвестиції, комерціалізація, штучний інтелект

Постановка проблеми. Інтелектуальна власність (ІВ) — це сукупність прав на результати інтелектуальної діяльності: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, торговельні марки, ноу-хау, авторські права тощо. Для стартапів, які часто працюють на межі технологічних інновацій, ІВ є не просто юридичною формальністю, а важливим бізнес-активом, який впливає на привабливість стартапу для інвесторів, можливості монетизації та конкурентні бар'єри [15].

Сьогодні конкуренція за фінансування і ринки загострюється: інвестори оцінюють не лише ідею та команду, а й захищеність технології. Дослідження Європейського патентного відомства (EPO) спільно з EUIPO показують, що наявність патентів і торговельних марок значно підвищує шанси стартапів отримати фінансування – в окремих стадіях це збільшує ймовірність інвестицій у декілька разів. Для українських стартапів, які виходять на міжнародний ринок або шукають іноземних інвесторів, адекватна стратегія патентування є ключовою [4; 5; 6].

Для стартапів нематеріальні активи часто становлять основну частину капіталу,

оскільки вони визначають унікальність бізнес-ідеї та її комерційний потенціал. На початкових етапах розвитку компанії фізичні ресурси та фінансові можливості зазвичай обмежені, тому конкурентоспроможність стартапу базується насамперед на інноваційності продукту та його перевагах у порівнянні з вже існуючими рішеннями на ринку. Патентування дозволяє юридично закріпити право на технологію, зменшити ризик копіювання і сприяти залученню інвестицій. Для потенційних інвесторів наявність патенту або заявок на патент виступає свідченням перспективності проєкту та виваженого підходу засновників до розвитку бізнесу. Таким чином, управління інтелектуальними активами не лише підсилює позиції стартапу на ринку, а й формує основу для його довгострокового росту та масштабування [1].

Міжнародний досвід свідчить, що наявність патентів значно підвищує оцінку компанії під час залучення венчурного капіталу. Згідно з даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (WIPO), стартапи, які володіють хоча б одним патентом, отримують на 30–40% більше інвестицій, ніж ті, що не мають зареєстрованих прав. Це пов'язано з тим, що патент виступає формальним доказом унікальності технології та захищає компанію від прямого копіювання з боку конкурентів. Для інвестора це означає менший ризик втрати вкладених коштів та вищу ймовірність монопольного становища стартапу на ринку у певному сегменті. Крім того, патент може стати самостійним активом, який у майбутньому можна продати, передати за ліцензією або використати як предмет застави при отриманні фінансування. Таким чином, патентування не лише формує правову охорону інноваційної розробки, а й підвищує стратегічну цінність стартапу для потенційних інвесторів та партнерів, що сприяє швидшому масштабуванню бізнесу та розширенню його ринкових позицій [17].

В умовах, коли ряд стартапів компаній зазнають невдачі, права інтелектуальної власності допомагають значно знизити рівень дефолтів малих і середніх підприємств трьома способами:

- офіційні права інтелектуальної власності підвищують стійкість компанії та таким чином роблять фірму менш схильною до криз;
- права інтелектуальної власності запобігають економічним катастрофам, знижуючи ймовірність банкрутства фірми;
- права інтелектуальної власності допомагають фірмам відновлюватися після кризового сценарію [7].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. За даними Відомства інтелектуальної власності Європейського Союзу 54% малі і середні підприємства утримуються від реєстрації офіційних прав інтелектуальної власності, посилаючись на такі перешкоди, як високі витрати, обмежені сприйняті переваги та недостатні знання [1].

Аналіз схильності малих та великих британських фірм до патентування виявив, що такі фірми патентують менше розробок, ніж крупні [3]. Дослідження ЕРО/EUIPO 2021 року показало, що менше 9% малих і середніх підприємств володіли принаймні одним із трьох основних прав інтелектуальної власності (патент, торгова марка чи дизайн). Для порівняння, для більших фірм цей показник близький до 60%. Різниця в обсягах патентування пов'язана, головним чином, з тим, що більші фірми генерують більше інновацій, ніж менші, і тому мають більше шансів створити одну або декілька запатентованих інновацій. При прийнятті рішення запатентувати створену інновацію, малі фірми більше стримуються бар'єрами вартості, а не питаннями рівня інновацій чи можливості їх застосування. У Великій Британії витрати на патентування та торговельні марки прямо виключені з відповідних витрат, які покриваються податковими пільгами на дослідження та розробки для фірм усіх розмірів. Більшість політичних ініціатив, спрямованих на малі фірми, натомість зосереджені на підвищенні обізнаності та навчанні малих фірм цінності патентування.

Патентування є ключовим елементом стратегії розвитку стартапів і дозволяє закріпити пріоритет на технологію, створити бар'єри для копіювання та підвищити довіру інвесторів. Наявність патентів впливає на результати діяльності стартапів [3] в такий спосіб: збільшує продажі, пропонуючи клієнтам якісну та унікальну продукцію; забезпечує додаткові потоки доходів від додаткових продуктів та роялті; покращує венчурне фінансування, збільшуючи вартість компанії; сприяє борговому фінансуванню, оскільки патенти або торговельні марки можуть використовуватися як застава в банках.

Згідно з даними Українського інституту інтелектуальної власності (Укрпатент), кількість заявок на патенти від стартапів щороку зростає, що свідчить про підвищення правової освіченості підприємців [2]. В Україні система захисту інтелектуальної власності активно вдосконалюється. У 2020 році було створено Національний орган інтелектуальної власності (НОІВ), який забезпечує прозорість процедур патентування і наближення їх діяльності до європейських стандартів. Це сприяє поліпшенню якості експертизи заявок, скороченню термінів розгляду та підсиленню довіри з боку інноваторів і бізнесу.

Водночас залишаються ряд не вирішених проблем: низька обізнаність підприємців з особливостями охорони об'єктів промислової інтелектуальної власності; недостатня державна підтримка стартапів; слабка культура комерціалізації патентів.

Зазвичай винахідники зосереджуються лише на технічному аспекті розробки, не приділяючи достатньої уваги економічним та юридичним механізмам її захисту та подальшого використання. Недостатня кількість консультативних програм та інкубаційних центрів також ускладнює формування компетенцій у сфері управління інтелектуальними активами.

Постановка завдання. Метою цієї статті є комплексне дослідження ролі інтелектуальної власності як ключового інструменту розвитку як стартапів, так і малого бізнесу, з особливим акцентом на патентуванні як стратегічному механізмі забезпечення конкурентоспроможності, залучення інвестицій і стимулювання інноваційної діяльності. У центрі уваги перебуває аналіз того, яким чином ефективно управління нематеріальними активами, передусім патентами, може забезпечити довгострокову стійкість підприємницьких структур, сприяти підвищенню їхньої ринкової вартості та посиленню позицій у глобальному інноваційному середовищі. У контексті післявоєнного відновлення України мета статті також полягає у визначенні можливостей адаптації міжнародних практик охорони інтелектуальної власності до українських реалій, а також у розробленні науково обґрунтованих рекомендацій щодо формування національної політики підтримки стартапів у сфері інновацій та патентування.

Виклад основного матеріалу. Права інтелектуальної власності створюють захисну оболонку навколо нематеріального активу, фіксуючи його вартість та роблячи його придатним для торгівлі шляхом ліцензування, об'єднання або придбання. Без прав інтелектуальної власності інвестиції, зроблені компаніями у розробку нових продуктів і процесів, або навіть у просте створення ідей для нових продуктів, знаходяться під загрозою. Яскравим прикладом ефективного застосування патентного захисту є діяльність заснованого у 2020 році українського стартапу Releaf Paper, який розробив екологічно чисту технологію виробництва паперу з опалого листа [10].

Завдяки патентуванню технології компанія змогла залучити інвестиції та розпочати поширення на зарубіжні ринки. На ключовому етапі свого розвитку цей стартап отримав грант від Climate Innovation Vouchers. Це одна з найбільших грантових програм в Україні для інноваторів у сфері зелених та кліматично-дружніх технологій, яку ініціював Європейський банк реконструкції та розвитку та фінансує Європейський

Союз. Боротьба з ростом пластикового і паперового пакування призвели до збільшення використання ділової деревини. Натомість папір Releaf Paper, вироблений з опалого листя, не поступається паперу з деревної целюлози, а 1 тонна такого паперу рятує від вирубки 17 дерев. При цьому, Європейська Комісія рекомендувала стартапу Releaf Paper підсилити патентний захист, оскільки на момент започаткування діяльності він охоплював лише Україну. Патентування за кордоном через систему РСТ (Patent Cooperation Treaty) коштує суттєвих фінансових затрат, грантова підтримка програми “Кліматичні Інноваційні Ваучери” (CIV) дозволила стартапу провести міжнародне патентування розробки, що дозволило безпечно вийти на міжнародний рівень (рис.1).

Рисунок 1 – Паперова продукція стартапу Releaf Paper

Джерело: сформовано за матеріалами [10]

Наявність патенту сигналізував інвесторам, що бізнес має унікальні, юридично захищені активи. Це підвищує оцінку стартапу та робить його більш привабливим для фінансування та партнерства. За 2022 рік стартап виробив 150 тон паперу, запустив продажі в Європі та отримав €165000 доходу. Підтримка Європейського Союзу відіграла і продовжує відігравати важливу роль у зростанні Releaf Paper. У 2022-му році Releaf Paper отримав інвестиції на створення пілотної виробничої лінії. Releaf Paper розпочала будівництво заводу, який зможе переробляти 10 000 тонн сировини на рік у Франції за 3,5 млн євро, половина з яких надходить у якості грантових інвестицій ЄС. В 2023 році компанія Releaf Paper вперше відвантажила тестові партії паперу в Іспанію, Італію, Німеччину та Польщу, вийшла на ринок ЄС зі своїм брендом #Releafbags та відкрила онлайн-магазин для європейських клієнтів. Також Releaf Paper розглядає запуск заводів у Північній Америці, Японії та Південній Кореї за моделлю патентного ліцензування.

Стартапи, які ігнорують патентування своїх розробок, можуть несвідомо порушувати чийсь права або втратити свій пріоритет через пізню реєстрацію. Це може призвести до судових позовів або фінансових штрафів. Стартапам слід використовувати механізм патентування винаходів, коли інновацію важко повторити шляхом копіювання, вона має тривалий термін служби та має перспективи широкого продажу; в іншому випадку, застосовують альтернативний захист інтелектуальної власності, такий як комерційна таємниця, може бути більш доцільним. Патентування може бути невдалим вибором, якщо життєвий цикл продукту дуже короткий, впровадження патенту буде занадто дорогим.

Отримання патентних, торговельних та промислових прав є складним процесом. Без допомоги фахівців з питань інтелектуальної власності, малому та середньому бізнесу складно визначити важливі моменти новизни або корисності своїх винаходів, які є важливими для успішної реалізації стратегії інтелектуальної власності, або ж

можуть бути відхилені в процесі реєстрації. Існує відносно мало «самостійних заявників», і з цих небагатьох більшість відмовляється від своїх заявок або не вдається отримати надані права. Успішним прикладом є стартап SolarGaps, який патентував свої розробки «розумних жалюзі» з вбудованими сонячними панелями, що дозволило вийти на ринок США та ЄС [12]. Це дозволяє генерувати до 100-150 Ватт/год електроенергії на кожен квадратний метр вікна в квартирі або офісі. Команда SolarGaps потурбувалася про захист свого продукту та запатентувала жалюзі з сонячними елементами в Україні. SolarGaps звернулися до патентно-юридичної компанії IPSTYLE (м. Київ) із запитом щодо допомоги в отриманні патентної охорони за кордоном на базі раніше поданої міжнародної заявки за процедурою РСТ (Patent Cooperation Treaty). Команда IPSTYLE надала консультацію щодо обмеження строків на патентування, можливих способів їх продовження та менеджменту, а також запропонувала стратегію патентування рішення SolarGaps в США, Індії, країнах Європи через Європейське патентне відомство. SolarGaps отримав відповідні патенти на винаходи, а команда IPSTYLE продовжила супровід та менеджмент його патентного портфеля. Спочатку SolarGaps отримав найдешевший патент Patent Cooperation Treaty (РСТ) вартістю \$300, який давав пріоритет протягом 18 місяців для заходу зі своїм товаром у будь-яку країну ЄС і згодом придбати дорожче локальне свідоцтво. Локальні патенти зміцнили позиції SolarGaps на європейських ринках і захистили продукцію стартапу від копіювання. Всього SolarGaps витратив на оформлення таких патентів майже \$50 000.

Стартапи, які ігнорують патентування своїх розробок, можуть несвідомо порушувати чийсь права або втратити свій пріоритет через пізню реєстрацію. Це може призвести до судових позовів або фінансових штрафів. Стартапам слід використовувати механізм патентування винаходів, коли інновацію важко повторити шляхом копіювання, вона має тривалий термін служби та має перспективи широкого продажу; в іншому випадку, застосовують альтернативний захист інтелектуальної власності, такий як комерційна таємниця, може бути більш доцільним. Патентування може бути невдалим вибором, якщо життєвий цикл продукту дуже короткий, впровадження патенту буде занадто дорогим.

Патентування є ключовим інструментом захисту інтелектуальної власності стартапів, оскільки саме воно забезпечує правові гарантії виключного користування винаходом та створює фундамент для формування конкурентних переваг. Відповідно до практики Патентного відомства США (United States Patent and Trademark Office, USPTO), патент надає винахіднику або правовласнику виняткове право забороняти іншим особам виробляти, використовувати, продавати чи імпортувати його технологічне рішення протягом встановленого строку – зазвичай до двадцяти років із дати подання заявки [13]. Це дозволяє стартапам не лише захищати власні інновації від копіювання, а й формувати власну технологічну нішу, отримуючи час на вдосконалення продукту, його комерціалізацію та масштабування бізнесу. Завдяки цьому зменшуються ризики несанкціонованого використання розробок і створюються суттєві бар'єри входу для потенційних конкурентів.

Патенти також мають визначальне значення у залученні інвестицій, оскільки вони виступають маркером технологічної унікальності та підтвердженням інноваційного потенціалу компанії. Європейське патентне відомство (European Patent Office, ЕРО) зазначає, що наявність патентів або торговельних марок істотно підвищує довіру інвесторів до стартапів, адже захищена технологія знижує ризики копіювання та полегшує вихід на ринок. Згідно з аналітичними звітами ЕРО, стартапи, які володіють патентами, отримують венчурне фінансування у середньому вдвічі частіше, ніж ті, що такого захисту не мають. Це пояснюється тим, що патенти є не лише юридичним щитом, а й активом, який впливає на вартість компанії, її інвестиційну привабливість та

оцінку під час залучення капіталу [4; 5].

Крім того, патенти створюють можливість отримання додаткових джерел доходу через продаж ліцензій або передачу прав на використання технології. За даними Всесвітньої організації інтелектуальної власності (World Intellectual Property Organization, WIPO), малий бізнес і стартапи дедалі частіше використовують патенти як актив для формування партнерських угод, франчайзингових контрактів або створення спільних підприємств. Таким чином, стартап може отримувати прибуток навіть без безпосереднього виробництва продукту, використовуючи патент як джерело ліцензійних платежів або роялті [15].

Важливо також зазначити, що наявність патентного портфеля підвищує переговорну позицію стартапу у процесах злиття і поглинання (M&A) або при створенні стратегічних альянсів. За даними аналітичних оглядів платформи Eqvista, компанії, що володіють зареєстрованими патентами, демонструють більш високу оцінку активів під час M&A-угод, оскільки патентована технологія розглядається як доказ правової захищеності інноваційного рішення та реальної цінності нематеріальних активів. Таким чином, патенти виступають не лише юридичним інструментом, а й вагомим фінансовим активом, який підвищує ринкову капіталізацію стартапу [8].

Водночас патентування має і певні ризики, пов'язані з фінансовими та часовими витратами. Процес підготовки та подання патентної заявки, експертизи, а також підтримання чинності патенту є затратними, особливо для малого бізнесу. У деяких галузях, таких як розробка програмного забезпечення, цикл життя технології є надто коротким, тому патентування може виявитися економічно невиправданим. Як зазначає WIPO, стартапам доцільно розробляти комплексну IP-стратегію, у межах якої лише частину інновацій захищати патентами, а решту – за допомогою торговельної таємниці (ноу-хау) або авторського права [15]. Такий підхід дозволяє оптимізувати витрати та забезпечити гнучкість у захисті інтелектуальної власності.

Для ефективного управління ІВ стартапам рекомендується дотримуватись певної послідовності дій.

По-перше, необхідно провести IP-аудит, щоб визначити, які елементи бізнесу можуть бути об'єктом правового захисту [15].

По-друге, варто оцінити патентоспроможність розробки, перевіривши її на новизну, винахідницький рівень та промислову придатність, що відповідає вимогам USPTO [13].

По-третє, слід розробити IP-стратегію, інтегровану з бізнес-планом, визначивши країни для подання заявок і вибравши оптимальний шлях міжнародного патентування – наприклад, через процедуру РСТ (Patent Cooperation Treaty) [16].

По-четверте, варто скористатися державними і міжнародними програмами підтримки стартапів, які надають знижки або гранти на патентування, зокрема програмами USPTO і WIPO для малих та середніх підприємств [13].

Нарешті, потрібно планувати бюджет на підтримку патентів і враховувати наявні пільги, передбачені європейськими ініціативами для МСП [4; 5].

Окрему увагу слід приділити новим викликам, які постають перед системою інтелектуальної власності у зв'язку з розвитком штучного інтелекту. Використання AI у процесі створення винаходів породжує складні питання щодо визначення авторства та патентоспроможності результатів, отриманих із залученням автоматизованих систем. Як зазначає агентство Reuters. Патентне відомство США у 2024 році оприлюднило спеціальні роз'яснення для патентних повірених щодо недопустимості подання заявок, у яких штучний інтелект виступає єдиним «винахідником». Водночас USPTO визнає, що AI може бути допоміжним інструментом у творчому процесі людини, і тому рекомендує розкривати ступінь участі технології в розробці рішення. Це свідчить про

поступову трансформацію патентного права у напрямі адаптації до нових технологічних реалій, що зумовлює потребу у більш гнучких і комплексних стратегіях управління ІВ [11].

У той же час, у сучасних економічних умовах результативність патентних стратегій стартапів визначається комплексом взаємопов'язаних чинників, які формують як потенціал інноваційного розвитку, так і здатність підприємства ефективно комерціалізувати результати інтелектуальної діяльності. Насамперед до таких належать технологічні, економічні, ринкові, правові, організаційні та стратегічні чинники, кожен із яких виконує специфічну роль у формуванні патентної спроможності бізнесу (рис. 2).

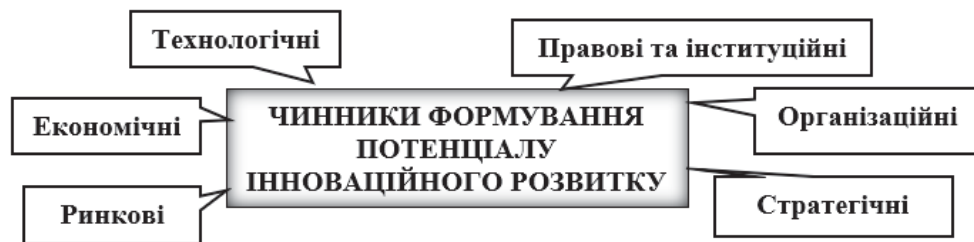

Рисунок 2 – Ключові чинники формування потенціалу інноваційного розвитку та здатність підприємства ефективно комерціалізувати результати інтелектуальної діяльності

Джерело: складено авторами

Технологічні чинники охоплюють рівень новизни, унікальності та масштабованості розробки, а також швидкість технологічного оновлення у галузі. Вони визначають патентоспроможність винаходу та його життєвий цикл, що є критично важливим у секторах із високою динамікою інновацій, таких як штучний інтелект, біотехнології чи інформаційні технології.

Економічні чинники відображають співвідношення витрат і потенційних вигод від патентування. Для стартапів із обмеженими фінансовими ресурсами важливо забезпечити економічну доцільність формування патентного портфеля, враховуючи витрати на подання заявок, підтримку чинності патентів і міжнародну експансію. Ефективність патентної стратегії прямо залежить від можливостей комерціалізації технології, залучення інвестицій і побудови партнерських відносин.

Ринкові чинники зумовлені рівнем конкуренції, попитом на технологічні продукти та можливістю міжнародного виходу. Патенти створюють ринкові бар'єри для конкурентів, підвищують довіру споживачів і інвесторів, однак їх ефективність залежить від наявності стабільного або зростаючого попиту на інновацію.

Правові та інституційні чинники охоплюють якість законодавчого регулювання, доступність процедур патентування, а також ефективність механізмів правового захисту у випадку порушення прав інтелектуальної власності. В Україні, у контексті євроінтеграційних процесів та післявоєнної відбудови, удосконалення національної ІР-системи стає важливою передумовою підвищення інноваційної спроможності бізнесу.

Організаційні чинники пов'язані з наявністю у стартапу компетенцій у сфері управління інтелектуальною власністю, проведенням регулярного ІР-аудиту, а також інтеграцією інноваційних процесів у бізнес-модель. Недостатній рівень обізнаності команди щодо механізмів патентного захисту часто призводить до втрати конкурентних переваг або недооцінки власних нематеріальних активів.

Стратегічні чинники визначають узгодженість патентної політики з довгостроковими цілями розвитку підприємства. Патенти мають бути не лише інструментом правового захисту, а й активом, що підсилює позиції стартапу під час переговорів із інвесторами, партнерами або в процесі злиттів і поглинань. Таким чином, ефективна патентна стратегія формується на перетині технологічного

потенціалу, економічної раціональності та стратегічного бачення розвитку інноваційного бізнесу.

В таблиці 1 наведено систематизацію ключових чинників, що визначають результативність патентних стратегій стартапів у сучасних економічних умовах. Показано взаємозв'язок між технологічною динамікою, нестабільністю ринків і ресурсними обмеженнями малого бізнесу та факторами, що впливають на ефективність патентування. Вона узагальнює технологічні, економічні, ринкові, правові, організаційні та стратегічні аспекти, формуючи цілісну основу для оцінки доцільності та перспективності патентних стратегій у стартапах.

Таблиця 1 – Систематизація ключових чинників, які визначають результативність патентних стратегій стартапів у сучасних економічних умовах, з урахуванням технологічної динаміки, нестабільності ринків і ресурсних обмежень

Група чинників	Зміст чинника	Вплив на результативність патентної стратегії	Приклади для стартапів
1. Технологічні чинники	Рівень новизни та унікальності розробки	Визначає можливість отримання патенту та його ринкову цінність	Високий рівень інноваційності підвищує привабливість для інвесторів та партнерів
	Швидкість технологічного оновлення у галузі	Впливає на доцільність патентування: у динамічних секторах патент може швидко застаріти	У сфері IT або AI доцільніше комбінувати патентування з іншими формами захисту (ноу-хау, NDA)
	Можливість масштабування технології	Зумовлює потенціал комерціалізації	Патент ефективний, якщо технологію можна адаптувати для різних ринків або продуктів
2. Економічні чинники	Співвідношення витрат і вигод від патентування	Основний показник економічної доцільності	Потрібен IP-аудит і оцінка потенційних доходів від ліцензування чи продажу прав
	Доступ до фінансових ресурсів	Обмежені бюджети можуть стримувати патентну активність	Використання державних або міжнародних програм підтримки МСП (WIPO, EPO)
	Потенціал комерціалізації технології	Визначає економічний сенс створення патентного портфеля	Якщо продукт не має комерційного потенціалу, патент стає лише витратним активом
3. Ринкові чинники	Конкурентне середовище	Патент створює бар'єри для входу конкурентів і підвищує ринкову стійкість	У висококонкурентних нішах (біотехнології, електроніка) патенти є критично важливими
	Попит на технологію або продукт	Формує доцільність патентування як інструменту монетизації	Патент має сенс лише тоді, коли технологія вирішує актуальну ринкову потребу
	Можливість міжнародної експансії	Визначає доцільність подання міжнародних заявок (PCT)	Для стартапів із глобальним потенціалом важливо передбачити міжнародний захист
4. Правові та інституційні чинники	Якість патентного законодавства та доступність процедур	Впливає на швидкість і вартість реєстрації	В Україні діють пільгові механізми для МСП, але процес потребує професійного супроводу
	Можливості правового захисту в разі порушення	Забезпечує реальну дієвість патенту	Ефективна судова практика і державна підтримка підвищують довіру до патентної системи
5. Організаційні чинники	Рівень IP-компетенцій команди	Визначає здатність ефективно управляти портфелем ІВ	Брак знань про IP-інструменти часто призводить до втрати потенційних переваг
	Наявність IP-стратегії в бізнес-плані	Забезпечує системність і цілеспрямованість у патентуванні	Включення IP-стратегії підвищує шанси на залучення інвестицій
6. Стратегічні чинники	Відповідність патентної стратегії бізнес-моделі	Визначає інтегрованість патентів у загальну стратегію розвитку	Патенти мають працювати як елемент комерційної, інноваційної та маркетингової політики
	Використання патентів як переговорного інструменту	Підсилює позиції при M&A, партнерствах або інвестуванні	Стартапи з IP-портфелем мають вищу ринкову оцінку та довіру інвесторів

Джерело: складено авторами

Можемо констатувати, що патентування для стартапів є не лише юридичною формальністю, а системним елементом побудови бізнес-моделі. Воно забезпечує захист технологій, сприяє залученню інвестицій, відкриває додаткові джерела доходу та формує стійкі конкурентні позиції. Водночас ефективне використання патентної системи вимагає стратегічного підходу, урахування витрат, специфіки галузі й динаміки технологічних змін.

Висновки та перспективи подальших досліджень. У сучасних умовах формування інноваційної економіки та післявоєнного відновлення України питання захисту інтелектуальної власності, зокрема через патентування, набуває особливої ваги. Підприємницькі ініціативи, що базуються на унікальних технологічних рішеннях, стають одним із рушіїв відновлення економіки, залучення інвестицій і посилення конкурентоспроможності держави на глобальному ринку.

По-перше, для багатьох стартапів патентування є стратегічно важливим кроком, адже воно виконує не лише правову, а й економічну функцію. Патентування сприяє формуванню довіри до інноваційного бізнесу з боку інвесторів, венчурних фондів і державних структур підтримки підприємництва. Для України, яка відбудовується після збройної агресії, це має подвійне значення: наявність запатентованих розробок демонструє технологічну спроможність українських команд, а також дозволяє створювати нові джерела валютних надходжень через комерціалізацію технологій. Патенти підвищують привабливість стартапів у процесі залучення іноземного капіталу, оскільки слугують показником надійності та зрілості бізнес-моделі. Згідно з даними WIPO та Європейського патентного відомства, стартапи, які володіють хоча б одним патентом, мають у середньому на 35–40 % більше шансів залучити венчурне фінансування, ніж ті, що не мають патентного портфеля [15]. У контексті України це означає, що розвиток культури патентування може стати важливим елементом у стратегії відбудови інноваційного потенціалу держави.

По-друге, патенти не є універсальним інструментом для всіх бізнес-моделей, і рішення про їх отримання повинно бути ретельно прораховане з урахуванням економічної доцільності та галузевих особливостей [9; 14]. У стартап-середовищі, особливо у сфері інформаційних технологій, штучного інтелекту, кібербезпеки чи блокчейну, життєвий цикл продуктів часто надзвичайно короткий, а технології швидко застарівають. Тому процес патентування, який може тривати від одного до трьох років, іноді не встигає забезпечити належного рівня комерційного захисту. У таких випадках українським підприємцям варто розробляти гнучкі ІР-стратегії, що поєднують патентний захист із використанням комерційної таємниці, авторського права або договірних механізмів нерозголошення (NDA). Ефективна стратегія управління інтелектуальною власністю повинна враховувати не лише юридичний аспект, а й стратегічну мету бізнесу – від залучення інвестицій до міжнародної експансії. Для українських стартапів, які прагнуть інтегруватися у світові інноваційні ринки, критично важливо оцінювати потенційну віддачу від патентування у контексті ресурсних можливостей та перспектив комерціалізації.

По-третє, національні та міжнародні ресурси інтелектуальної власності відіграють ключову роль у підтримці стартапів, особливо у країнах, які перебувають на етапі відновлення після конфліктів або криз [2]. В Україні діє Національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (ІР Офіс), який активно сприяє розвитку культури охорони ІВ серед підприємців і дослідників, зокрема через освітні програми, консультаційні сервіси та співпрацю з міжнародними організаціями – WIPO, EPO та USPTO. Важливим завданням для українських стартапів у післявоєнний період є інтеграція в міжнародні мережі ІР-захисту, що дозволить розширювати експорт технологій, створювати міжнародні партнерства та забезпечувати участь у програмах

фінансування інновацій. Водночас державна підтримка у вигляді грантів на патентування, знижених зборів для малих підприємств або створення патентних хабів може стати важливим стимулом для активізації інноваційної діяльності.

Перспективи подальших досліджень у сфері інтелектуальної власності у стартапах мають особливе значення для України, оскільки формують наукову основу для політики відновлення інноваційної економіки.

По-перше, потребує реалізації емпіричний аналіз взаємозалежності між розмірами інвестицій і рівнем захисту інтелектуальної власності у різних галузях – зокрема біотехнологіях, фармацевтиці, ІТ та креативних індустріях. Такий аналіз дозволить з'ясувати, наскільки наявність патентів підвищує шанси стартапів на залучення капіталу та як це впливає на їхні темпи зростання. Для України це особливо актуально у контексті залучення іноземних інвесторів, які часто оцінюють ІР-портфель як один із головних показників інноваційної спроможності підприємства. Результати таких досліджень можуть стати підґрунтям для розробки державних програм підтримки патентування у пріоритетних галузях економіки відбудови – зокрема в енергетиці, медицині та оборонних технологіях.

По-друге, перспективним є порівняльне дослідження ефективності різних патентних стратегій у країнах із різним рівнем розвитку ІР-інфраструктури, зокрема в Україні, країнах ЄС та США. Такий аналіз дозволить визначити, які моделі управління інтелектуальною власністю є найбільш результативними в умовах обмежених ресурсів, і як адаптувати найкращі міжнародні практики до українських реалій. У період післявоєнного відновлення це допоможе створити оптимальні умови для розвитку інноваційного підприємництва, зміцнення національної патентної системи та інтеграції України у глобальний ринок технологій.

По-третє, особливої уваги потребує дослідження впливу штучного інтелекту на патентоспроможність винаходів. Сучасні технології на основі AI дедалі частіше виступають не лише як інструмент, а й як суб'єкт творчого процесу, що ставить нові правові питання щодо визначення авторства, винахідництва та меж охорони таких результатів. Для України це питання має стратегічне значення, адже країна активно розвиває сектор цифрових інновацій і прагне адаптувати своє законодавство до європейських стандартів. Дослідження в цьому напрямі повинні сприяти розробці рекомендацій для національного законодавця щодо належного розкриття ролі AI у патентних заявках, запобігання зловживанням і забезпечення справедливого балансу між правами розробників і суспільними інтересами.

Отже, розвиток системи патентування стартапів в Україні є одним із ключових напрямів економічного відновлення та інтеграції держави у світовий інноваційний простір. Подальші наукові дослідження у цій сфері повинні не лише вдосконалити теоретико-правову базу, але й забезпечити практичні рекомендації для уряду, бізнесу та інвесторів, спрямовані на створення конкурентоспроможної, знання-орієнтованої економіки України.

Список літератури

1. Пархоменко О. Патентування інноваційних розробок у стартапах: проблеми та перспективи : дис. д-ра екон. наук : 08.00.04 / ХНЕУ імені Семена Кузнеця. Харків, 2021. URL: <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/Parhomenko-N.O.-Disertaciya-Vchenna-rada-D-64.055.01-2021.pdf> (дата звернення 20.10.2025).
2. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (ІР офіс). URL: <https://nipo.gov.ua/> (дата звернення 20.10.2025).
3. Athreye S. S., Fassio Cl., Roper St. Small firms and patenting revisited. *Small Bus Econ.* 2021. 57. P. 513–530. URL: <https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-020-00323-1> (дата звернення 20.10.2025).
4. European Patent Office (EPO). *Startup guide*. URL: <https://www.epo.org/en/news->

events/events/startup-guide (дата звернення 20.10.2025).

5. European Patent Office (EPO). *Startups and SMEs*. URL: <https://www.epo.org/en/about-us/observatory-patents-and-technology/innovation-actors/startups-and-smes> (дата звернення 20.10.2025).
6. European Union Intellectual Property Office (EUIPO) та EPO. *Study: Trade marks and patents boost startups*. URL: <https://www.euipo.europa.eu/en/news/euipo-epo-study> (дата звернення 20.10.2025).
7. Nemlioglu, S.K. Mallick, Do innovation-intensive firms mitigate their valuation uncertainty during bad times? *Journal of Economic Behavior & Organization*. 2020. Volume 177. P. 913–940. URL: <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.06.004>.
8. Patent Valuation for Startups and Early-stage Ventures. URL: <https://eqvista.com/company-valuation/patent-valuation-for-startups/> (дата звернення 20.10.2025).
9. Patents and Startups – Using Empirical Data to Separate Fact from Fiction. *Outlier*. URL: <https://outlierpatentattorneys.com/patents-and-startups-using-empirical-data> (дата звернення 20.10.2025).
10. Releaf Paper : веб-сайт. URL: <https://releafpaper.com> (дата звернення 20.10.2025).
11. Reuters. *USPTO warns patent lawyers not to pass off AI inventions as human* URL: <https://www.reuters.com/legal/litigation/uspto-warns-patent-lawyers-not-pass-off-ai-inventions-human-2024-04-10/> (дата звернення 20.10.2025).
12. SolarGaps : веб-сайт. URL: <https://solargaps.com> (дата звернення 20.10.2025).
13. United States Patent and Trademark Office (USPTO). *Startup resources; Patent basics* URL: <https://www.uspto.gov/learning-and-resources/startup-resources> <https://www.uspto.gov/patents/basics> (дата звернення 20.10.2025).
14. Why Patents Matter for Startups When Should a Startup Get A Patent? *Innovent Law*. URL: <https://www.innoventlaw.com/why-patents-matter-for-startups/> (дата звернення 20.10.2025).
15. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Enterprising ideas: a guide to intellectual property for SMEs*. Geneva: WIPO, 2019 URL: https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_961.pdf (дата звернення 20.10.2025).
16. World Intellectual Property Organization (WIPO). *Guides: Intellectual Property for Business / IP strategy checklist*. URL: <https://www.wipo.int/publications/en/series/index.jsp?id=181> <https://www.wipo.int/en/web/business/checklist> (дата звернення 20.10.2025).
17. World Intellectual Property Organization Annual Financial Report and Financial Statements Year to December 31, 2023. URL: <https://www.wipo.int/export/sites/www/about-wipo/en/budget/pdf/wipo-financial-statements-2023.pdf> (дата звернення 20.10.2025).

References

1. Parkhomenko, O. (2023). Patenting innovative developments in startups: problems and prospects. *Ekonomika i pravo*. <https://www.hneu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/Parhomenko-N.O.-Disertaciya-Vchenna-rada-D-64.055.01-2021.pdf> [in Ukrainian].
2. Ukrainian National Office of Intellectual Property and Innovation. (n.d.). <https://nipo.gov.ua/> [in Ukrainian].
3. Athreye, S. S., Fassio, C., & Roper, S. (2021). Small firms and patenting revisited. *Small Business Economics*, 57, 513–530. <https://link.springer.com/article/10.1007/s11187-020-00323-1> [in English].
4. European Patent Office (EPO). (n.d.) *Startup guide*. <https://www.epo.org/en/news-events/events/startup-guide> [in English].
5. European Patent Office (EPO). (n.d.) *Startups and SMEs*. <https://www.epo.org/en/about-us/observatory-patents-and-technology/innovation-actors/startups-and-smes> [in English].
6. European Union Intellectual Property Office (EUIPO) & European Patent Office (EPO). (n.d.). *Study: Trade marks and patents boost startups*. <https://www.euipo.europa.eu/en/news/euipo-epo-study> [in English].
7. Nemlioglu, S. K., & Mallick, S. (2020). Do innovation-intensive firms mitigate their valuation uncertainty during bad times? *Journal of Economic Behavior & Organization*, 177, 913–940. [in English] <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2020.06.004>.
8. Patent Valuation for Startups and Early-stage Ventures. (n.d.) <https://eqvista.com/company-valuation/patent-valuation-for-startups/> [in English].
9. Patents and Startups – Using Empirical Data to Separate Fact from Fiction. *Outlier*. <https://outlierpatentattorneys.com/patents-and-startups-using-empirical-data> [in English].
10. Releaf Paper. (n.d.). <https://releafpaper.com> [in English].
11. Reuters. (2024). *USPTO warns patent lawyers not to pass off AI inventions as human*. <https://www.reuters.com/legal/litigation/uspto-warns-patent-lawyers-not-pass-off-ai-inventions-human-2024-04-10/> [in English].
12. SolarGaps. (n.d.). <https://solargaps.com> [in English].
13. United States Patent and Trademark Office (USPTO). (n.d.). *Startup resources; Patent basics*.

- <https://www.uspto.gov/learning-and-resources/startup-resources>, <https://www.uspto.gov/patents/basics> [in English].
14. Innovent Law. (n.d.). *Why patents matter for startups*. <https://www.innoventlaw.com/why-patents-matter-for-startups/> [in English].
15. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2019). *Enterprising ideas: A guide to intellectual property for SMEs*. Geneva: WIPO. https://www.wipo.int/edocs/pubdocs/en/wipo_pub_961.pdf [in English].
16. World Intellectual Property Organization (WIPO). (n.d.). *Guides: Intellectual property for business / IP strategy checklist*. <https://www.wipo.int/publications/en/series/index.jsp?id=181> <https://www.wipo.int/en/web/business/checklist> [in English].
17. World Intellectual Property Organization (WIPO). (2023). *Annual report 2023*. Geneva: WIPO. <https://www.wipo.int/export/sites/www/about-wipo/en/budget/pdf/wipo-financial-statements-2023.pdf> [in English].

Alona Kropivna, Associate Professor, PhD in Technical Sciences (Candidate of Technical Sciences)

Tetiana Riabovolyk, Associate Professor, PhD in Economics (Candidate of Economic Sciences)

Central Ukrainian National Technical University, Kropyvnytskyi, Ukraine

Intellectual Property in Startups: The Importance of Patenting for Small Businesses

The article explores the essence of intellectual property (IP) as a strategic resource for the development of startups and small businesses in the context of the modern innovation-driven economy. Particular attention is given to patenting as a key tool for protecting technological developments, creating competitive advantages, and attracting investment.

The study analyses the main ways in which patents influence the economic efficiency of startups, including increasing attractiveness for potential investors, creating opportunities for monetization through licensing or the sale of IP rights, and strengthening positions during negotiations for partnerships, strategic alliances, or mergers and acquisitions. The article also addresses the challenges and risks associated with patenting, including significant financial costs, time constraints, and the specificity of industries with rapid technological changes, highlighting the need for adaptive approaches in IP strategy development. Current practices of international organizations, such as the World Intellectual Property Organization (WIPO), the European Patent Office (EPO), and the United States Patent and Trademark Office (USPTO), regarding support for startups and small enterprises are analyzed, identifying the most effective tools for stimulating innovation and integration into global markets. The study further considers prospects for the development of patent policy in Ukraine in the context of post-war reconstruction and integration into the global innovation ecosystem. The necessity of developing effective IP strategies for startups is substantiated, taking into account industry specifics, technology lifecycle stages, and international experience, which can enhance the competitiveness of Ukrainian innovative enterprises.

Future research directions include empirical analysis of the relationship between IP protection levels and investment volumes in startups across different sectors; comparative studies of the effectiveness of patent strategies in countries with varying levels of IP infrastructure development (Ukraine, EU, USA); and investigation of the impact of artificial intelligence on patentability, the development of new approaches to IP regulation, and the integration of digital technologies into innovation asset management. The results of this study may provide both theoretical and practical foundations for shaping national policies supporting startups and small businesses, aimed at enhancing innovation efficiency and integrating the Ukrainian economy into global value chains.

intellectual property, startup, patenting, innovation, small business, investment, commercialization, artificial intelligence.

Одержано (Received) 27.10.2025

Прорецензовано (Reviewed) 15.11.2025
Прийнято до друку (Approved) 23.12.2025